

FLÄTA SITSAR AV ALMBARK

ANDERS LINDBERG

Fläta stolssitsar har man gjort länge. På British Museum i London ska det finnas en sex tusen år gammal egyptisk stol, med spår av säv kvar vid sitsen.

Här är stolshantverket inte lika gammalt, men när sitsar började flätas är det inte omöjligt att det var säv man använde. Eller halm. Jag har också sett enstaka stolar av mycket ovanligare material som hasselspån eller rep av lindbast.

Idag har det förstås tillkommit fler material. Som olika textilband, importerat sjögräsrep, plast och papperssnöre.

Min första kontakt med Almbast som sitsmaterial fick jag för många år sen hos Mike Abbot i Herefordshire. Jag blev imponerad över hur starkt det verkade. Påminde om råhud. Det är inte förrän nu jag provat på riktigt.

Mike gör stolar och håller kurser i Green Woodworking och har gjort flera böcker. Framförallt har jag använt mig av "Living Wood" och Drew Lagnsners "The Chairmakers Workshop". Drew flätar med Hickorybast men tekniken tycks vara densamma. Jag har förstås också provat egna metoder och varianter när det gäller att skörda och fläta.

Som jag förstår det har det inte funnits någon Europeisk tradition att fläta sitsar med almbark. Det tycks komma från den amerikanska ursprungsbefolkningen.

Basten är innerbarken innanför ytterbarken. Det är hur den skördas och används som kommer att beskrivas här. Jag har också provat med att ha ytterbarken kvar. Då är ytterbarken från mindre träd med inte för grov ytterbark.

SKÖRDEN

Basten, barken ska tas när det savar på våren eller försommarn. Det är då den är lätt att dra av.

Jag har tagit den av stammar från ca 6-20 cm. Det ska vara så få kvistar som möjligt. Det här är ett starkt material så det är inte alltid du behöver stoppa remskärningen för kvistar.

Då man vill ha så långa remsor som möjligt ska du inte kapa inte träden för korta. Har du svårt att transportera träden kan det därför vara värt att dra barken där de vuxit.

Jag spänner fast dem längst ut i varje ända.

Ta vad du har att lägga stammarna på. Jag använder en sågbock, en klyvjigg och ett par franska tvingar.

Först skär jag ett så rakt skär jag kan med en vass kniv genom barken in till veden. Sen ett skär bredvid så det blir en minst 1,5 cm bred remsa. Efter hand gjorde jag dem oftast mycket bredare för att kunna experimentera med bredare band. Det går bra att senare skära eller klippa till dem senare när de blötläggs.

Om jag nu inte vill ha ytterbarken kvar skär jag bort den på det som ska bli en remsa med en bandkniv. Gör det med lätt hand för att inte skära för djupt.

Jag väljer mina minsta bandknivar. Jag använder två. Då bandknivarna lätt geggar igen av bark och bast brukar jag nu låta den ena ligga i en hink vatten och rensa eggen medan den andra skär.

Sen är det bara att dra av basten och låta de torka och förvara i rullar.
Jag har gjort en enkel mackapär att rulla upp på och knyter sen ihop rullarna med snöre.
Man kan fläta direkt med det är smidigare att torka dem och fläta senare.

ATT TÄNKA PÅ INNAN DU FLÄTAR DIN FÖRSTA SITS

- Basten kommer att krympa på bredden när det torkar – vilket gör att tvärsåarna de flätas runt kommer att synas lite. Så se till att de är målade eller ytbehandlade på samma sätt som resten av stolen.
- Inget jag gjort men om man vill kan man stoppa det inre av flätningen med något. Det görs i så fall från undersidan med tex påsar eller örngott med spån eller något annat.
- Det är lite enklare att fläta en helt kvadratisk eller rektangulär pall eller stol. En stol med längre framslå än den bakre, som de flesta stolar är - kommer det finnas oflätade utrymmen vid frambenen om man flätar med samma bredd på banden. Det kan lösas på olika sätt - se mer längre fram.

FLÄTA EN PALL ELLER ANNAN KVADRISKT ELLER REKTANGULÄR SITS

Innan du börjar fläta läggs almbasten i vatten nån timme eller tills de blir tillräckligt mjuka. Varmvatten skadar inte.

Har man tagit bort ytterbarken är de nu mer eller mindre hala och kladdiga. Jag blaskar av dem i en annan hink med vatten och torkar sen av dem.

Först beskrivs hur en pall med kvadratisk sits görs, då det är lite enklare än en stol. Mer om det senare. Just den här pallen görs med ytterbarken kvar men det är samma teknik med bara basten.

Först görs varpen genom att dra banden under och över bak och framslåar tills du inte får plats med mer. När remsorna torkar kommer de kupa sig lite från barksidan. Därför ska alltid barksidan vara uppåt i sitsen. I varpen kan det vara lämpligt att ta de längsta remsorna du har.

Remsan ska fästas i någon av de lägre tvärsåarna. Om jag har pallen framför mig mot det bakre vänstra benet. Det ska inte göras med spik. Jag har använt två sätt och föredrar det sista. Det går snabbare.

Alternativ 1 Gör ett avlångt hål ca 10 cm från ändan och skär en pil-liknande ända. Detta kan göras med tex stämjärn eller karvsnittskniv.

Alternativ 2 Klipp till slutet ändan, minst 10 cm, så att den blir så smal att du kan göra en enkel knop över tvärlån.

Hur du än gör ska du inte dra allt vad du orkar. Då glider knuten upp. När sitsen torkat kommer det bli hårt och sitta ändå.

Se till att barken är nedåt. Nu ska du dra remsan under och upp över framslån och över knuten du nyss gjorde. Se till att barksidan nu är uppåt på sitsen.

Fortsätt under slån och under och över framslån och fortsätt över knuten. Fortsätt tills du behöver en ny remsa.

Den förlängs på undersidan och kan också göras på sätt som liknar alternativen att fästa första remsan vid tvärlån.

På den här pallen gör jag såhär. Hugger eller skär ett avlångt hål på remsan på pallen och den pilliknande på den nya ändan och trär in pilen i hålet.

Det är bra att ha en liten bräda att göra operationen på och då lägga brädan på pallen.

Jag föredrar dock andra alternativet att eller skära till den sista decimeterna av bägge mötande ändar så det blir ca halvcentimetern brett så att du kan knyta ihop dem.

Skotstek funkar bra.

Som nämnts ska man inte dra knutarna jättehårt, då kan den glida isär nu när den är blöt och hal. När det torkar kommer knuten sitta.

Fortsätt runt, runt på samma sätt tills bak och framslå är täckta. Jag är inte jättenoga med att ha helt lika breda remsor. Utan klipper på slutet till dem så att de passar och fyller ut tvärslåarna så gott det går.

Så när slåarna är täckta ska det väven göras, tvärs varpen. Fortsätt då med remsan du flätade varpen, under och vid samma ben upp och börja väva.

Det finns många varianter på att fläta. Jag kör den som Mike Abbot och Drew Langsner beskriver.

Första raden: Över två band, under två, över två osv.

Andra raden: Över ett band, under två, över två osv.

Tredje raden: Under två band, över två osv

Fjärde raden: Under 1 band, över två, under två osv

Femte raden : Börja om som första raden osv

Undersidan ska också flätas men behöver inte vara lika noggrann. Du kan tex gå under två, över två och så vidare två varv och nästa två var sen över två, under två osv.

Undersidan ska också flätas men behöver inte vara lika noggrann. Du kan tex gå under två, över två och så vidare två varv och nästa två var sen över två, under två osv.

När du börjar närma dig slutet blir varpen mer spänd och det blir lite trixigare att få igenom väven. Jag tar hjälp av en bordskniv som jag böjt och kapat av. Det kan behövas en till att skjuta på med. En liten smal tång kan också vara bra att ha till hands.

Sista varvet är svårast och det kan vara bra att ha en extra att skjuta på med. Avsluta med att fläta in ändan på undersidan.

Man kan skära eller klippa till banden på slutet så att bredden passar.

FLÄTA STOL SOM ÄR BREDARE FRAM ÄN BAK

På en pall är sitsen i stort sett alltid helt kvadratisk eller rektangulär. Det gör att om varpen är gjord med lika breda band fylls tvärsåarna med samtidigt. Det är skillnad med en stol med längre framlå än bakslå. Där kommer det - om remsorna är lika breda - att på varje sida finnas otäckta ytor på framlån. På detta kan man agera på olika sätt.

1 Om det bara är lite skillnad - kan man strunta i det och låta det vara lite mellanrum mellan banden på framlån.

2 Eller så görs flätningen som vanligt och när flätningen är klar, fyller i tomrummen mot frambenen med att fläta in lösa remsor på varje sida. Tryck in dem så långt det går under det flätade på översidan och gå till undersidan och fläta in så gott det går där också. När de sen torkat sitter de bättre.

3 Det går att kompensera att framlån är längre genom att klippa till remsorna så att de är bredare fram än bak och på så sätt få både fram och bakslå täckta.

Övre bilder, som variant 2
Nedre bilder, som variant 3.

En mindre pall med ytterbark kvar. Helt torkad och banden har krymt lite på bredden.
Och en pall flätad med bara basten. Inte helt torr än.